

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący)

SSN Piotr Prusinowski (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania E. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (poprzednio E. Sp. z o.o. Spółki Komandytowej)
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Jaśle
z udziałem S.P.
o ustalenie właściwego ustawodawstwa,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 14 maja 2025 r.,
skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie
z dnia 19 grudnia 2023 r., sygn. akt III AUa 580/23,

I. oddała skargę kasacyjną;

**II. zasądza od E. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
Oddział w Jaśle 270 zł (dwieście siedemdziesiąt) z odsetkami z art.
98 § 1¹ k.p.c. tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Piotr Prusinowski Dawid Miąsik Romualda Spyt

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie wyrokiem z dnia 19 grudnia 2023 r. oddalił apelację płatnika składek E. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością Spółki Komandytowej w S. (aktualnie E. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w S.) od wyroku Sądu Okręgowego w Krośnie z dnia z dnia 27 czerwca 2023 r., dotyczącej ubezpieczonego S.P.

Sporną w sprawie decyzją z dnia 10 marca 2021 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych stwierdził, że S.P. nie spełnia warunków do zastosowania przepisów art. 12 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz. UE serii L 166 z dnia 30 kwietnia 2004 r. s. 1 - dalej jako „rozporządzenie 883/2004” albo „rozporządzenie podstawowe”) w okresie od dnia 21 lutego 2017 r. do dnia 10 września 2017 r., ponieważ nie podlega ustawodawstwu polskiemu z uwagi na podleganie ustawodawstwu niemieckiemu i nie mógł być pracownikiem delegowanym.

Wcześniejszą decyzją z dnia 21 listopada 2019 r. organ rentowy stwierdził, że ten sam ubezpieczony nie podlega ustawodawstwu polskiemu w tym samym okresie, wycofując jednocześnie zaświadczenie A1 potwierdzające, że zastosowanie znajdowało ustawodawstwo polskie. Ta poprzednia decyzja jest przedmiotem sporu w odrębnym postępowaniu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2024 r., III USKP 20/24, LEX nr 3728161).

Sąd Okręgowy w Krośnie oddalił odwołanie od decyzji spornej w niniejszej sprawie. Sąd ten ustalił, że ubezpieczony pracował na podstawie umów zlecenia zawartych z płatnikiem składek. Był zatrudniony przez dwa przedsiębiorstwa, których siedziba znajdowała się tylko w jednym państwie członkowskim - w Polsce. W okresie od dnia 21 lutego 2017 r. do dnia 10 września 2017 r. wykonywał pracę w Niemczech i Polsce. Były to wyjazdy do Niemiec w celu wykonania prac na obiekcie przemysłowym na rzecz firmy. Po każdym takim okresie ubezpieczony powracał regularnie do Polski i był zobowiązany do stawiania się w siedzibie firmy w celu wykonywania pracy w Polsce. Od dnia 21 lutego 2017 r. do dnia 10 września 2017 r. ubezpieczony był zgłoszony do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego przez płatnika. Od dnia 23 lutego 2017 r. do dnia 10 września 2017 r.

był również zgłoszony do ubezpieczenia społecznego przez firmę ściśle powiązaną z płatnikiem.

W tym czasie ubezpieczony posiadał w Polsce stałe miejsce zamieszkania, konto bankowe i rezydencję podatkową. Nie posiadał w Niemczech miejsca zamieszkania, a w czasie wykonywania pracy w Niemczech był zakwaterowany w hotelach pracowniczych. W Polsce znajdował się więc właściwy ośrodek interesów życiowych zainteresowanego. W przypadku ubezpieczonego kryterium dotyczące wynagrodzenia określone było w proporcji 100% na terytorium Polski, gdyż ubezpieczony otrzymywał wynagrodzenie wyłącznie od polskich pracodawców, mających siedzibę wyłącznie na terytorium Polski.

Sąd Okręgowy stwierdził, że nie zostały spełnione przesłanki zastosowania art. 12 ust. 1 rozporządzenia 883/2004. W rezultacie, nie jest możliwe zastosowanie ustawodawstwa polskiego. Chodzi o to, że brak jest podstaw do przyjęcia, że płatnik składek na terenie Polski prowadził w spornym okresie normalną działalność w rozumieniu art. 12 ust. 1 rozporządzenia podstawowego i art. 14 ust. 2 w związku z art. 5 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r., dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz. UE serii L nr 284 z dnia 30 października 2009 r. s. 1 ze zm. – dalej jako „rozporządzenie 987/2009”). Nadto pracownicy płatnika, w tym ubezpieczony, realizowali pracę poza granicami Polski w ramach zastępowania, tak, aby zapewnić ciągłość realizacji zadań poza granicami kraju i nie dopuścić do sytuacji, w której nastąpiłby przestój w pracy.

Skoro ubezpieczony nie wykonywał pracy w Polsce, to nie może on podlegać przepisom ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2025 r., poz. 350 ze zm. - dalej jako „ustawa systemowa”), ponieważ nie spełnia kryteriów przewidzianych w tych przepisach do objęcia systemem zabezpieczenia społecznego w Polsce, czyli rzeczywistym świadczeniem pracy, a tylko w takiej sytuacji do ubezpieczonego miałby zastosowanie art. 12 ust. 1 rozporządzenia 883/2004.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w całości podzielając ustalenia faktyczne i rozważania prawne Sądu Okręgowego, uznał apelację za bezzasadną. W sprawie

zachodziła konieczność poczynienia dodatkowych ustaleń w zakresie przesłanek przewidzianych w art. 12 ust. 1 rozporządzenia 883/2004 w związku z art. 14 ust. 1 rozporządzenia 987/2009, w celu oceny, czy ewentualnie istnieją przesłanki do uznania ubezpieczonego zatrudnionego przez powiązane firmy za oddelegowanego do pracy za granicą, co w przypadku pozytywnego przesądzenia, stanowiłoby również o podleganiu przez niego ubezpieczeniom społecznym w Polsce. Sąd przywołał brzmienie i wykładnię relewantnych przepisów koordynacyjnych, a następnie stwierdził, że w serii spraw, w które wpisuje się również niniejsza, zatrudniani przez powiązane firmy, co do zasady, nie wykonywali pracy w Polsce, a byli jedynie rekrutowani do pracy za granicą. Brak jest podstaw do uznania zatrudnianych za czasowo oddelegowanych w rozumieniu art. 12 ust. 1 rozporządzenia 883/2004 w związku z art. 14 rozporządzenia 987/2009 i to przede wszystkim z tego względu, że ubezpieczeni kierowani byli do pracy za granicą w zastępstwie tych zjeżdżających do kraju. Ponadto, w ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy słusznie uznał, że ubezpieczony nie wykonywał pracy w Polsce na podstawie stosunku pracy lub umowy cywilnoprawnej. Podkreślono, że płatnik ma siedzibę w Polsce, posiada własną administrację i rekrutuje pracowników, jednakże nie da się przyjąć, że prowadzi znaczną część działalności na terytorium państwa członkowskiego, w którym ma siedzibę, czyli w Polsce. Tymczasem decydującym warunkiem dla zastosowania art. 12 ust. 1 rozporządzenia 883/2004 jest istnienie więzi między pracodawcą a państwem członkowskim, w którym ma on swoją siedzibę. Zarówno wnioskodawca, jak i powiązana z nim spółka, nie prowadzą, na terenie Polski „znaczej działalności”, o której mowa w art. 12 ust. 1 rozporządzenia 883/2004. W latach 2015-2017 obie spółki nie wykazały żadnych obrotów na terytorium Polski, natomiast na podstawie deklaracji VAT-7, obroty w Polsce w latach 2018-2019 kształtowały na poziomie zaledwie kilku procent. Wartość obrotu krajowego w sposób istotny odbiega od poziomu około 25% całkowitego obrotu, który jest powszechnie uważany za cezurę pozwalającą na zastosowanie określonych przepisów dotyczących podlegania ubezpieczeniom, bądź to w kraju wysyłającym, bądź w przyjmującym. Możliwość zaś delegowania pracowników ogranicza się wyłącznie do przedsiębiorstw, które normalnie prowadzą swoją działalność na terytorium państwa członkowskiego, którego ustawodawstwu nadal podlega

pracownik delegowany. Sąd stwierdził, że płatnik świadczył swoje usługi na rzecz dwóch kontrahentów na terenie Niemiec w zakresie budowy i montażu przemysłowych instalacji elektrycznych. Wspólnikiem w niemieckich firmach jest drugi wspólnik powiązanych polskich spółek.

Płatnik składek zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną w całości, zarzucając mu naruszenie:

- art. 12 ust. 1 rozporządzenia 883/2004 oraz art. 14 ust. 1 rozporządzenia 987/2009, przez bezpodstawne niezastosowanie tych przepisów i nieustalenie podlegania przez ubezpieczonego ustawodawstwu polskiemu, pomimo że jak wynika z dowodu z dokumentu w postaci umów zlecenia był zatrudniony na podstawie umów zlecenia zawieranych w Polsce, dla tych umów właściwe było prawo polskie, umowy zlecenia zostały zawarte w języku polskim i wynagrodzenie za pracę było wypłacane na rachunki bankowe w Polsce, a co za tym idzie zgodnie z umowami zlecenia, ubezpieczony miał wykonywać znaczną część pracy w Polsce. W momencie zawarcia każdej umowy zlecenia podlegał ustawodawstwu polskiemu, a następnie został oddelegowany do pracy za granicą.

W razie nieuwzględnienia tej podstawy zarzucono naruszenie kolejnych przepisów:

- art. 13 ust. 1 lit. b) (ii) rozporządzenia 883/2004, przez jego bezpodstawne niezastosowanie i nieustalenie podlegania przez ubezpieczonego ustawodawstwu polskiemu, pomimo że stan faktyczny w pełni przemawia za zastosowaniem tego przepisu, gdyż ubezpieczony normalnie wykonuje pracę w co najmniej dwóch państwach członkowskich, ma miejsce zamieszkania w Polsce, a ponadto siedziba obydwu pracodawców (zleceniodawców) znajduje się wyłącznie w Polsce;

- art. 14 ust. 5 rozporządzenia 987/2009, przez jego bezpodstawne niezastosowanie i nieustalenie podlegania ubezpieczonego ustawodawstwu polskiemu, pomimo że przepis ten powinien zostać zastosowany w ustalonym stanie faktycznym, gdyż na zmianę wykonywał on kilka odrębnych prac w co najmniej dwóch państwach członkowskich dla tych samych pracodawców (zleceniodawców), przy czym siedziba obydwu pracodawców (zleceniodawców) znajduje się wyłącznie w Polsce;

- art. 14 ust. 8 rozporządzenia 987/2009, przez jego bezpodstawne niezastosowanie i nieustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym w Polsce, pomimo że przy uwzględnieniu wskazanego w tym przepisie kryterium orientacyjnego w postaci wynagrodzenia stwierdzić należy, iż ubezpieczony otrzymywał całość wynagrodzenia od polskiego pracodawcy (zleceniodawcy). Całość wynagrodzenia każdego z ubezpieczonych była wypłacana przez polskiego pracodawcę (zleceniodawcę), na rachunek bankowy w Polsce, a zatem według kryterium orientacyjnego wynagrodzenia wykonywał znaczną część pracy w Polsce;

- art. 11 ust. 3 lit. a) rozporządzenia nr 883/2004, przez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że ubezpieczony w okresach wskazanych w zaskarżonych decyzjach ZUS nie podlegał ustawodawstwu polskiemu, podczas gdy zgodnie z ustalonym w niniejszej sprawie stanem faktycznym na zmianę wykonywał kilka odrębnych prac w co najmniej dwóch państwach członkowskich dla tych samych pracodawców (zleceniodawców), przy czym siedziba obydwu pracodawców (zleceniodawców) znajduje się wyłącznie w Polsce;

- art. 6 ust. 1 pkt 4 systemowej, przez jego bezpodstawne niezastosowanie, pomimo wykonywania pracy przez ubezpieczonego na podstawie umowy zlecenia zawartej ze spółkami, których siedziba znajduje się w Polsce, a w związku z tym podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym jako zleceniobiorca zatrudniony na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy. W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy domagał się jej oddalenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Niniejsza sprawa jest jedną z wielu dotyczących tego samego płatnika składek, w których wniesiono skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego. Jak wyjaśniono w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2023 r., III USKP 82/23 (LEX nr 3643818) w sprawach takich jak niniejsza w pierwszej kolejności należy zidentyfikować przedmiot sporu, wynikający z decyzji organu rentowego, o który chodzi w niniejszej sprawie. Decyzja z dnia 19 grudnia 2023 r., będąca przedmiotem sporu w niniejszym postępowaniu, jest drugą decyzją wydaną przez organ wobec

płatnika i tego konkretnego ubezpieczonego. Postępowanie dotyczące decyzji z dnia 21 listopada 2019 r. nie zostało zakończone. Znaczy to tyle, że w niniejszym postępowaniu badaniu podlega tylko tematyka określona w decyzji z dnia 19 grudnia 2023 r. Sprowadza się ona do rozstrzygnięcia o ustawodawstwie właściwym w spornym okresie w kontekście możliwości uznania ubezpieczonego za osobę delegowaną w rozumieniu art. 12 ust. 1 rozporządzenia 883/2004. W tym zakresie Sąd Apelacyjny trafnie wskazał, że zgodnie z tym przepisem osoba, która wykonuje działalność jako pracownik najemny w państwie członkowskim w imieniu pracodawcy, który normalnie prowadzi tam swą działalność, a która jest delegowana przez tego pracodawcę do innego państwa członkowskiego do wykonywania pracy w imieniu tego pracodawcy, nadal podlega ustawodawstwu pierwszego państwa członkowskiego, pod warunkiem że przewidywany czas takiej pracy nie przekracza 24 miesięcy i że osoba ta nie jest wysłana, by zastąpić inną delegowaną osobę. W obliczu tej reguły trzeba przypomnieć, że Sąd odwoławczy przyjął, że zatrudnieni – w tym również ubezpieczeni - byli kierowani do pracy za granicą w zastępstwie tych zjeżdżających do kraju. Ponadto w ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy słusznie uznał, że ubezpieczony nie wykonywał pracy w Polsce na podstawie stosunku pracy lub umowy cywilnoprawnej. Przypomnienie tych okoliczności, którymi Sąd Najwyższy jest związany, wyjaśnia, że zastosowanie art. 12 ust. 1 rozporządzenia 883/2004 nie jest możliwe.

Niezależnie od tego, Sąd Apelacyjny uznał, że powiązane spółki zatrudniające ubezpieczonych nie prowadziły normalnie swojej działalności w Polsce (nie prowadziły znacznej części działalności, innej niż działalność związana z samym zarządzeniem wewnętrznym). W wyroku podjętym w składzie siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2015 r., II UK 100/14 (OSNP 2016 nr 7, poz. 88) stwierdzono, że w celu ustalenia, że przedsiębiorstwo prowadzi normalną działalność w rozumieniu art. 12 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004, czy też znaczną część działalności innej niż zarządzanie wewnętrze w rozumieniu art. 14 ust. 1 rozporządzenia nr 987/09, należy uwzględniać wszystkie kryteria charakteryzujące jego działalność oraz charakter przedsiębiorstwa delegującego. Wykładnię prawa przyjętą w tym wyroku Sąd Najwyższy podzielił w kolejnych orzeczeniach (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 czerwca 2017 r., II UK 383/16, LEX nr 2326161; z dnia

5 października 2016 r., II UK 229/15, LEX nr 2155192; z dnia 27 lipca 2017 r., II UK 505/16, LEX nr 2342175; z dnia 14 września 2017 r., II UK 596/16, LEX nr 2376897 i z dnia 31 sierpnia 2017 r., III UK 183/16, LEX nr 2390695). W tym kontekście kluczowe znaczenie ma ustalenie dokonane przez Sądy *meriti*, że powiązane polskie spółki w latach 2015-2017 nie wykazały żadnych obrotów na terytorium Polski, a obroty w Polsce w latach 2018-2019 kształtowały na poziomie zaledwie kilku procent oraz to, że płatnik świadczył swoje usługi na rzecz dwóch kontrahentów (w których wspólnikiem jest obywatel Niemiec, będący także wspólnikiem tychże polskich spółek) na terenie Niemiec w zakresie budowy i montażu przemysłowych instalacji elektrycznych. Zaprezentowane fakty uprawniają do konkluzji, że płatnik składek odwołujący się od decyzji z dnia 10 marca 2023 r. normalnie nie prowadzi działalności na terytorium Polski. W rezultacie, chybiony jest zarzut naruszenia art. 12 ust. 1 rozporządzenia 883/2004 oraz art. 14 ust. 1 rozporządzenia 987/2009 oraz art. 6 ust. 1 pkt 4 systemowej.

Sąd Najwyższy stwierdza ponadto, że sformułowane w skardze alternatywne zarzuty są nieadekwatne, ponieważ przedmiotem zaskarżonej decyzji organu było ustalenie, czy ubezpieczony może zostać uznany za osobę delegowaną w rozumieniu przepisów koordynacyjnych. Tylko ta kwestia podlegała w tym postępowaniu rozstrzygnięciu, a zatem Sąd nie mógł uchybić innym przepisom, które odnoszą się do odmiennej problematyki.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.

[r.g.]